

TIDERS ONDE OPTUGTELSE, er fød paa min Stavn, paadet jeg ikke skulle synes at have taget disse Vers, som derudinden findes, fra en anden, og være kommen ulovlig til dennem.

Da de citerede linjer er markante, og da de også findes i en kendt, men anonym satire fra 1720, vil Juvenaloversætterten værge sig mod en anklage for at have plagieret denne satire, og det kan han kun gøre ved at vedgå, at han også er forfatter til satiren fra 1720.

Men – *hvis* der havde foreligget en trykt Juvenalversion 1719 med de markante linjer, måtte i året efter, da satiren om den onde optugtelse fremkom og viste sig at indeholde just de samme markante linjer, opmærksomme læsere allerede dengang, altså i 1720, have foretaget samme konferering som Falster i sin note 1731, og så var det blevet åbenbart, at Falster var denne satires forfatter – og det på et tidspunkt, da det var ham virkelig om at gøre, at hans anonymitet blev bevaret.

Men antager man – med mig – at der ikke har eksisteret nogen trykt Juvenalversion fra 1719, har Falster roligt kunnet bruge de markante linjer i sin satire uden at føle sig truet af sig selv.

Eller kortere: gentagelse af markant sted fra en trykt Juvenalversion 1719 med Falsters navn på i hans anonyme satire fra 1720 ville have været en trusel mod hans anonymitet som satireforfatter. Den risiko ville den forsigtige Falster ikke have løbet, dvs. der findes ingen udgiven Juvenalversion fra 1719.

Aage Schiøttz-Christensen

Klubvisens ubegribelige munterhed

At dømme efter det først udkomne bind (4: *Patriotismens tid, 1746-1807*), er *Dansk litteraturhistorie* (i det følgende *dlh*) et læservenligt værk. Det forudsætter ikke, at man kan sin danske litteratur; man får den beskrevet og fortalt. Det er nok den eneste realistiske fremgangsmåde i dagens skolesituation, og forfatterne af dette bind løser opgaven på udmærket måde: Det er en kyndig, anskuelig og spændende skildring, selv om den omfangsmæssigt handler mere om sociale, økonomiske og kulturelle forhold end om litteratur. Det er en bevidst nyorientering; man vil væk fra en æstetisk isolering af litteraturen.

Selv en så omfattende fremstilling (ni bind mod Politikens først fire, derefter seks) er nødt til at foretage et udvalg fra et næsten ubegrænset materiale, og her står forfatterne overfor det gamle spørgsmål, enhver historiker må give sig i kast med: Skal han vælge det, som rent kvantitativt er mest typisk for den periode og den litteraturform, han beskriver? Skal han tværtimod lægge vægt på det ualmindelige og nye i en tid, det som stikker af mod det normale? Skal han fremhæve det, som kan tænkes at være aktuelt eller relevant for hans publikum? Eller skal han pege på det eksotiske, det fremmede, det kuriøse og dermed forebygge en letkøbt identificering sig med objektet fra læserens side? Skal han holde sig til det, som æstetisk eller sprogligt virker mest tiltalende og vellykket, uanset hvor repræsentativt det er? Hvad han end gør, vil både bogens tilblivelsestid og hans personlige smag sætte sine spor.

Måske skal vi vente på Bind 1 for at finde et svar på, om Danmarks hidtil største litteraturhistoriske kollektiv har kunnet enes om et fælles udvælgelsesprincip. Imidlertid kan det være af interesse at tage en stikprøve og se, hvilket billede vi får af en af den behandlede periodes mest typiske genrer, klubvisen. Jeg vil på forhånd betone, at hvad jeg har at sige ikke skal opfattes som en personlig kritik af Jørgen Stigel, som skrev det pågældende afsnit (*Borgerlig oplysning*, ss. 488ff.). På mange måder er det en helt fortrinlig fremstilling, og det samme gælder Morten Møller, som i det foregående kapitel (*Reformer og reaktion*) skitserer klubbernes politisk og kulturelle baggrund.

Også i Stigels afsnit, som i bogen overhovedet, er det baggrundsinformation, man læser med største udbytte. Hvis man sammenligner det, man her lærer om klubbernes opkomst og om klublivet, med det, som står at læse hos Vilhelm Andersen¹ eller Billeskov Jansen², får man her mere fyldige og præcise oplysninger om de forskellige klubbers stiftelse og organisation (f.eks. værtskabet eller den kendsgerning, at hovedparten af initiativtagerne var ungarke, som trængte til et spise- og opholdssted), om lovene for Drejers Klub, om de kulturelle og sociale aktiviteter, som knyttede sig til klubberne. Men først og fremmest påvises deres funktion som steder, hvor en borgerlig bevidsthed dannedes, politiske spørgsmål diskuteredes, en offentlig mening formede sig og små samfund baseret på frihed, lighed og broderlighed fik en chance at fungere.

Så følger ti sider, hvor klubbernes litteratur, nemlig klubviserne, bliver behandlet. Det mærkværdige er jo, at disse tekster, som ifølge deres natur var skrevet som lejlighedsdigte uden tanke på at blive brugt udenfor en ret snæver kreds, måske er den del af periodens litteratur, som overlevede længst og bedst.³ Og det første, som her forbavser i en litteraturhistorie, hvor så megen vægt lægges på litteraturens forankring i dens funktionssammenhæng, er, at musikken ikke berøres med ét ord, som om klubviserne var digte og ikke sange; det er som at behandle skuespil uden hensyn til teatret. Selv om man ville hævde, at en litteraturhistorie ikke er en sanghistorie (og muligvis henviser til Karl Clausens klassiske værk⁴), påvirker sangsituationen dog også teksten, som ikke mindst dansk forskning har påvist⁵.

Hvad nu med teksterne? Først får vi en gennemgang af de forskellige afdelinger i 1792-udgaven af *Samling af Club-Sange*⁶. Den ewaldsk højstemte og patriotiske Thomas Thaarup citeres to gange, nemlig med de første strofer af hans begyndelsessang »Mild som Aftenstjernen smile / sande Glæder til os ned!« og hans fædrelandssang »Du Plet af Jord, hvor Livets Stemme / steeg første Gang fra spæde Bryst«; videre nævnes to sange, som dadler samtiden ved at prise oldtiden, *Store og gode Handlingers* Ove Malling med »Hvor herligt, herligt gik det til« og J.C. Todes »Oldtiden havde en god Skik«. Den næste 1½ side vies to viser med »brod mod embedsmandssystemet og adelen«, Abrahamsons 'Bukkeviser' »Min Søn, om du vil i Verden frem« og Jens Zetlitz' »At Slyngler hæves til Ærens Top«. Med dette som baggrund kan Zetlitz' og Rahbeks selskabsviser forklares som »fortrængning af tilværelsens brutale realiteter«, »virkelighedsflugt« og frygt for »at vikle sig uhjælpeligt ind i et socialt engagement, som hurtigt kan ende i melankoli og forkrampning, fordi indsig-

ten ikke lader sig omsætte i handling«. Drikkevisen, sangbogens største afdeling, får en halv side, og det eneste eksempel, som citeres, er 'politisk', Rahbeks »På Frihed høres alle skrige«. Videre nævnes begyndelseslinierne af tre af hans drikkeviser, »Al Verden til Fejde nu udruster sig«, »Der er paa Jorden knap et Sted / man drikke kan sit Glas i Fred« og »Nu bort med alskens Politik, / og lad os passe vores Drik!« (»den mest berømte eller berygtede af dem alle«, s. 501). Op imod fem sider helliges »Klublivets politisering. Den politiske Vise«, som næsten udelukkende handler om P.A. Heibergs *Indtogsvisse* (1790) og hans »Vor Klub er dog en herlig Sag« (1794) og slutter med M.C. Bruuns *Aristokratisk Selskabssang*. Dermed er klubvisen færdigbehandlet.

Jeg har fæstet mig ved citaterne, fordi læseren gennem dem får et direkte indtryk af teksternes indhold og stil. Og dette indtryk må være temmelig entydigt: Groft sagt, var klubviserne samfundskritik (så vidt den kunde risikeres), politisk debat eller flugt fra forholdenes elendighed til et lille fristed indenfor klubbens fire vægge med frihed, lighed og broderskab? De afspejler Danmarks sociale og økonomiske forhold i Guldberg- og Bernstorfftiden og intelligensborgerskabets bevidsthedsdannelse under indtrykket af den franske revolution. Dermed har læseren fået en lille lektie om *Basis* og *Überbau*, og det har vel for så vidt sin berettigelse som der tidligere har været en tendens til at behandle tekster udelukkende som litteratur og isoleret fra deres plads i samtiden. Ikke desto mindre har et sådant billede af klubvisen formentlig mere at gøre med 1960'erne og 1970'erne end med 1780'erne og 1790'erne. Hvis litteratur fra andre perioder kun fortjener vor opmærksomhed for så vidt som den har relevans for vor tids problemer (eller det, som i medierne og blandt intellektuelle anses for sådanne), kan denne synsmåde forsvares. Men hvis man regner det for muligt, at vor tid har noget at lære af andre tiders tanke- og følelsesmåder, er en sådan drejning meget tvivlsom.

Uden at gentage hvad tidligere litteraturhistorikere har skrevet om klubvisen, vil jeg her anlægge en receptionshistorisk synsvinkel. Hvilke klubsange har, efter optrykkene i sangbøger og digtatalogier at dømme, haft den største virkning? Er de identiske med de sange, som fremhæves i den nye litteraturhistorie? Hvis ikke, hvad var det for sange, eftertiden syntes var værd at bevare og give videre?

Der findes sange, som gennem brug i ritualiserede situationer kan leve meget længe (salmer, i nyere tid fædrelandsange); i almindelighed regner folkeminddeforskere og musikhistorikere med en 'livstid' af ikke mere end tre generationer, hvis en sang overhovedet slår an; for klubvisens vedkommende ville det betyde indtil omtrent 1870. Jeg har gået igennem tre snese samlinger fra årene 1818-1871, og de er grundlaget for de følgende bemærkninger.

Selv i form af 'selskabsvise' var klubvisen næsten altid drikkevise, og det forklarer vel, hvorfor den mangler i visse kategorier af sangbøger, navnlig børne- og skolesangbøger og de mange grundtvigsk inspirerede 'folkelige' sangbøger. Klubvisen fødtes i borgerklassen, og det er i 'borgerlige' sangbøger den levede videre, både i studentersangbøger og i samlinger henvendt til et bredere publikum. En undtagelse er Thaarups »Du Plet af Jord«; som fædrelandsvisen uden hentydning til klublivet kunde den lægges i alle, selv de mest uskyldige.

hænder. Hans i *dlh* citerede begyndelsessang fandt jeg kun i én samling. Af de to viser til oldtidens pris var Todes åbenbart mere populær end Mallings (otte genoptryk imod fire). »At Slyngler hæves til Ærens Top« og »Al Verden til Fejde nu udruster sig« fandt jeg ti gange, »Min Søn, om du vil i Verden frem« otte. Af de andre viser, som nævnes i *dlh*, forekom nogle enkelte gange, andre slet ikke, ikke engang i Plougs *Politisk Visebog* fra 1842, hvor ellers de danske jakobinere igen kom til ære. Heibergs *Indtogsvise* var vel altfor tæt knyttet til lejligheden (Kronprins Frederiks indtog i København efter brylluppet og de dermed forbundne foranstaltninger) til at den kunne klare sig i andet end litteraturhistorisk sammenhæng. Et lejlighedsdigt i snæver forstand var også Rahbeks »Nu bort med askens Politik«, som jeg kun fandt i Berggreens *Sange fra det danske Huus- og Selskabsliv* fra 1871. Alligevel fortjener dette digt et øjeblikkelig opmærksomhed, for det giver os et glimt af hvad *dlhs* forfattere kalder politisk diskussion i klubberne.

Rahbek har selv fortalt, hvordan visen blev til. Han havde prøvet på at gætte, hvad der ville blive diskuteret ved et månedligt gilde i 1790 (hvor Heiberg var en af deltagerne) og skrev en vise derom, som skuespilleren Rosing skulle synge på et vink fra Rahbek. Alle af Rahbek forudsete emner kom op i diskussionen, undtagen svenskeren Nordenskjølds ekspedition til Afrika, som han selv måtte føre på tale. Hvad var det nu for emner, som diskuteredes et år efter den franske revolution? 'Tyskeriet' i Danmark, Kejser Josef IIs død, Tyrkerkrigen, borgerkrig i Brabant, uro i Frankrig, Polens truede stilling. Med andre ord, samtalestof leveret af datidens medier, ganske som nutidens mennesker taler om, hvad de har læst i avisen, hørt i radioen, set i fjernsynet – og ganske som nu, var det vel ofte, groft sagt, rene kandestøberier. Det er gerne fremmede ulykker og fjerne krige, man tager op til behandling (hyggen i hjemmet eller i vennekredsen føles des behageligere), og gruppens sammenhold bliver større, når man har en udenforstående gruppe (her »Tydsken«) at laste. Men det hele er mest snak, en måde at 'verbalisere' samværet over mad og drikke. Denne slags 'politik' har vel til alle tider været det almindeligste samtalestof. Det udelukker ikke, at der kan have været alvorlige og grundige drøftelser af politiske spørgsmål i klubberne, men klubvisen tyder ikke på, at det var dét, medlemmerne først og fremmest søgte der.

Det vil ikke sige, at klubvisen manglede en alvorlig, man kan næsten sige filosofisk, dimension. Drikkevisen fandtes i den klassiske oldtid, i middelalderen, i renæssancen, men dens uhyre spredning i anden halvdel af det 18. århundrede tyder på, at den har overtaget funktioner, som tidligere var forbeholdt andre genrer. Mange viser er 'opbyggelige' i og med, at de lærer individet eller gruppen at forlige sig med verdens mange skavanker; de har samme trøstefunktion som i barokken salmer eller stoiske læredigte. Hvad tekster som »At Slyngler hæves til Ærens Top« og »Min Søn, om du vil i Verden frem« behandler, er ikke, som en nærsynet betragtning hævder, specielt danske eller tidsaktuelle misforhold, skønt de sikkert inkorporerer en del aktuelle hentydninger, men satirikernes og filosofernes evige temaer. Den glade Zetlitz går efter to strofer over til det bacchantiske; alvorsmanden Abrahamson (som blandt de dårer, man bukkende må tale, også regner spottere af skriften og Gud og

kritikere af kongen) kommer til den gamle stoisk-pessimistiske slutning, at ro finder man kun i graven og frihed kun »i Aanders Bolig«. Det er en misforståelse først og fremmest at læse disse refleksioner over menneskeverdens ufuldkommenhed som kritik af danske forhold mod slutningen af det 18. århundrede. Når teksterne mangfoldige gange siger, at man har det bedre i Danmark end andetsteds, behøver det ikke at være smiger til magthaverne eller naivitet, men kan være udtryk for en velbegrundet overbevisning. Selv en moderne jagttager ville finde det vanskeligt at pege på et land, som på den tid var bedre regeret end Danmark under Frederik VI's embedsmænd. Om det ville være godt nok i en senere tids øjne eller ikke, vedkommer ikke sagen; menneskers tilfredshed beror på deres *Erwartungshorizont*, ikke på nogen ideal fordring.

Det er dog ikke tilstandenes større eller mindre fortræffelighed, som her interesserer os, men klubvisens egne udsagn om en generations tanke- og følelsesmåde, og i hvilken udstrækning også senere generationer kunne identificere sig med den. Når en kamæleontisk figur som Baggesen synger »Det gaar saa herligt overalt«, vil man ikke uden videre acceptere det som en personlig bekendelse, skønt visens glæde og tilfredshed sikkert følte berettiget i det lag, den blev skrevet for, og værd at bevare i ti af eftertidens visebøger. Når Zetlitz, den mest typiske klubsanger efter Rahbek, begynder »Jeg er saa fro, jeg er saa glad« (og i hans tilfælde er der ikke grund til at betvivle hans personlige identifikation med påstanden), er der ingen moderne litteraturhistoriker, som tager ham alvorligt. Tænk på borgerens politiske magtesløshed under enevælden, på adelens privilegier, på de krasse økonomiske uligheder, på underklassens elendighed! Det siges ikke i *dth* med disse ord, men det faktum, at klubvisens (normale) munterhed forflygtiges, mens (de sjældne tegn på) utilfredshed fremhæves, forudsætter, at kun det, som stemmer overens med prioriteterne i vor tids kulturklima, anses for at være betydningsfuldt.

Hvad siger nu de klubviser, som længst levede videre (og vel også slog stærkest an i samtiden)? Den mest yndede var en af Zetlitz' viser, »Mit fulde Glas og Sangens raske Toner / og vittig Skæmt og Munterhed«. Den hører til typen 'filosofisk drikkevise'; den tager det spørgsmål op, som beskæftigede det 18. århundrede mere end noget andet (selvfølgelig med drikkevisens anstrøg af skæmt): Hvordan kan man leve lykkeligt her på jorden? Samværet i et drikkelag, krydret med musik og vid, stilles programmatisk op mod »alle Fyrsters Kroner« og »Salomoners Herlighed«, d.v.s. magt og rigdom, som forkastes, »thi Højhed ej lyksaliggør / og alting jævnes, naar man dør« – to idéer, man genkender fra baroktiden, hvor både magtens ensomhed og truethed og døden som den store udligner hører til de stående temaer. Det udvikles nærmere i de næste to strofer, hvor der indrømmes, at »et evigt Navn« og »en Tønde Guld« ikke er at foragte, men heller ikke noget at anstrenge sig for. Derefter præsenteres de positive værdier: en kælder med vin, en bolig, et roligt sind, munterhed, »en rask og kælen Pige«, friske børn. Og så kommer grundlaget for det hele, den opdagelse, hvormed det dannede 18. århundrede gjorde front mod barokken: »Jeg ved det grant, vor Jord er ei forbandet; / nej, overalt jeg seer Velsignelsen«. Hele datidens optimisme er jo grundet på denne opfattelse.

denne følelse af befrielse fra århundreders åndelige tryk, som havde gjort livsnydelse entydig med synd eller fordærv, hvad enten synspunktet var kristent (menneskets fald) eller stoisk (lidenskabernes magt). At der ikke fandtes noget tvingende enten – eller, var for denne generations livsfølelse sikkert af større betydning end den grad af politisk eller økonomisk magt, man kunne opnå. Den, som tager ethvert udtryk for nøjsomhed og afstandtagen fra magt og rigdom som en simpel sublimeren af impotens i det virkelige liv, røber kun, hvor naivt han projicerer sine egne ønsker over på en anden tid. Følelsen af harmoni var grundlæggende for slutningen af det 18. århundrede, og sammen med den borgerlige hygge, som også i Zetlitz' sang opstilles som ideal, danner den grundlaget for den danske guldalder. Vin, venskab og elskov er den jordiske treenighed, som hyldes i den afsluttende strofe, som i så mange andre klubviser (f.eks. »Det gaar saa herligt overalt« eller Rohdes »Hvor Fader Evan troner, Glæden smiler«). At alt dette allerede findes hos Horats, gør det ikke ligeegyldigt; det viser kun, at det ikke nødvendigvis har med Danmark eller borgerklassen at gøre.

Ligeså populær som denne er i samlingerne er en anden nordmands 'filosofiske drikkeviser' (med denne titel), Lyder Sagens »Diogenes, vranten og stolt«. Den falder udenfor rammerne for *dlh 4*, fordi den stammer fra klubvisens efterklangstid, inden en ny slags drikkeviser begyndte med Christian Winthers »Her under Nathimlens rolige Skygge« og stiftelsen af Studenterforeningen i 1820. Sagen, senere Welhavens og Lorens Dietrichsons lærer i Bergen, omgikkes Rahbek og levede helt i klubvisens forestillingsverden; hans sang er en gendigtning af en ældre engelsk drikkeviser, også kendt i Tyskland med ord af J.H. Voss. Den er ikke 'filosofisk' i Zetlitz' forstand, men den handler om filosoffer. Efter Diogenes får Heraklit, Demokrit, Aristoteles, skeptikeren Pyrrhon og – som den eneste ikke-græker – Kopernikus hver sin strofe, hvori deres lære (mere eller mindre søgt) sættes i forbindelse med det at drikke. Det hele er akademisk og åbenlyst spøgefuldt og tilhører faktisk den 'ufilosofiske' gruppe af drikkeviser, hvis tema er rusens glæde. Selvfølgelig er det et element, som indgår i alle drikkeviser undtagen de mest højtidelige (der digtes jo ikke viser til mælke- eller tedrikning), men denne gruppe udmærker sig ved bevidst og spøgefuldt at se bort fra alle andre værdier og ved sine komiske overdrivelser. Et gammelt eksempel er den internationale studentervise »I et Vinhus vil jeg sige / mit Farvel og lægges ned«, som i Thøger Reenbergers version var yndet i klubvisetiden og gennem hele det 19. århundrede. Et senere eksempel, måske direkte inspireret af »Diogenes vranten og stolt«, er Fabers drikkeviser til det Skandinaviske Naturforsker møde 1847, »Jeg brød mig kun lidet om Botanik«, hvori de forskellige naturvidenskabers bidrag til menneskehedens lykke udelukkende betragtes fra drankerens synspunkt. Om den slags useriøse (men for danskernes selskabsliv ikke ubetydelige) litteraturprodukter vil blive værdiget nogen opmærksomhed af *dlh's* alvorlige medarbejdere, vil vel vise sig efterhånden.

Næst på klubvisernes hitliste kommer Rahbeks »Hvi rose I saa vore Fædre / og vil, vi skal være som de?« Udgangspunktet er, som så ofte hos Rahbek, dialektisk; han reagerer – tildels skæmtsomt – mod de »Mallinger, Suhmer og

Rother«, som Heiberg i Indtogsvisen mente blev overset i samfundet, 'patrioterne' med deres idéer om oldtidens primitive dyder à la Rousseau. Mod det romantisk-heroiske billede af forfædrene stilles her et, som passer bedre sammen med oplysningens udviklingstanke: Vikingetidens danskere præsenteres som tøjlesløse voldsmænd og fyldebøtter, som i deres rus »slagtes som svin« af fjenderne. Så tegnes den videre udvikling, hvor det lykkedes for de sydlige vinlande at frigøre sig for de ubudte danske gæster ved at eksportere vin til deres hjemland. Det munder ud i en pris af samtidens fredelige og florissante forbindelser: »Gid Handel og Søfart florere! / Vi faa vore Vine ved dem.«

Den fortællende drikkeviser, som dette digt repræsenterer, er en temmelig udbredt type; og som det var almindeligt i 1700-tallets versfortællinger, tager den helst travestiens form, her historietravestien, med hverdagsudtryk (»Men de fik og Skrub for det siden«) eller præsentation af 'høje' personer i 'lave' situationer (»Odin lod Vinflasken gemme«) som komisk kontrast til det (traditionelt) ophøjede tema. På en lignende måde, skønt mere kortfattet, beskriver Finn Magnussen, hvordan danskerne fandt punchen (»Vel Danmark med enkelte Druer sig pryde«). Til den fabulerende drikkeviser hører også Rahbeks tidligste og meget yndede forsøg i genren, »Der var engang en tapper Mand«. Fremgangsmåden er ensartet, en bevægelse fra fiktions- til virkelighedsscenen (i Lars Lönnroths forstand); man begynder med det fjerne og slutter med de tilstedeværendes hyggelige samvær. Naturligvis kan dette skema også følges uden en fortællende ramme, f.eks. i »Det gaar saa herligt overalt«.

Ikke alle tidens drikkeviser fødtes i klubberne; nogle af de mest populære så dagens lys på teatret. Dette gjaldt særlig 'efterklangstiden' d.v.s. de første to årtier af det 19. århundrede, da det økonomiske klima for klublivet blev barskere (»Hvis et godt Raad I følge kan« fra *Ungdom og Galskab*, »Lad dadle Kvinderne, hvo vil« fra *Fruentimmerhaderen*, »Vil du være stærk og fri« fra *Ludlams Hule*). Men særdeles yndede blev to teaterdrikkeviser allerede fra klubvisens klassiske tid, »Lad den skrantende Magister« fra *Fejltagelserne* (Goldsmiths *She stoops to conquer*) og »Druen vokser paa vor Klode« fra syngespillet *Dragedukken*. »Lad den skrantende Magister« (i visebøgerne sommetider tilskrevet Edvard Storm, men i virkeligheden fra skuespilleren Friderich Schwartz' hånd) er en 'afgrænsningsviser', hvor gruppens, fællesskabets livsstil sættes op mod andre menneskers mindre vellykkede søgen efter lykke eller visdom. Denne fremhævelse af gruppens overlegenhed over udenforstående hører selvfølgelig til genren i almindelighed, men her (og i andre drikkeviser) er det tekstens program. Kontrastfigurerne er den lærde (»den skrantende Magister«) og hyklerin (»en streng Tartuffe«), og i tredje strofe forklares den fælles søgen efter visdom og glæde som noget særligt kristent, eftersom den, som »pimper hjemme i sit Hus – ligner en Mohammedan«, en munter forbindelse mellem drikkevisens credo og diskussionen om den bedste religion.

Visen fra Enevold Falsens *Dragedukken* har fået plads i litteraturhistorien, fordi Fader Evan dér optræder i tredje (sidste) strofe med frihedshuen på. Det er det nærmeste man kommer et politisk udsagn i en populær drikkeviser, og den skål, som udbringes til slut, hedder »Frihed paa den hele Jord!« Men ellers

er det ikke en vise, som sigter mod tingenes forandring; som hos landsmanden Zetlitz, er det glæden, der sætter grundtonen i de første to strofer, skønt »Sorg«, »Galskab« og »Fjas« eksisterer.

Den eneste af Heibergs viser, som synges hyppigt i det 19. århundrede, er »Mener du, at den har Lykken fat, / som i sin Haand holder Snese Rigers Tømmer?«, en oversættelse af Silfwerstolpes »Menar du, min bror, at den är såll«. Det er det gamle spørgsmål om hvem der er lykkeligst, som her får form af en afgrænsningsvise. Kontrastfigurerne er herskeren, krigeren, rigmanden og den ærgerrige digter; i den sidste strofe præsenteres det kynisk-epikuræiske nøjsomhedsideal, et liv langt fra »Magtens Solskin«, blot med så mange penge at man ikke behøver at mangle vin. Man kan kalde det et resignationsprogram, men det er vel den visdom mennesket til de fleste tider har trøstet sig med. Omend den forestilling nu er populær blandt politikere og intellektuelle, at man én gang for alle kunne afskaffe verdens ufuldkommenhed enten gennem lovgivning eller revolution, har den først i nyere tid vundet udbredelse, og hidtil har den haft lidet at støtte sig på i virkeligheden.

Det 18. århundredes typiske drikkevise præsenterer et begrænset univers; det mærker man, når man fra den går til nogle af Bellmans lodigere viser. I klubvisen forekommer hverken tømmermænd eller alkoholikerens svigtende helbred eller underklassens liv. Dens konvention, at »Ergo bibamus« var den rette konklusion fra alle præmisser, måtte snart forekomme overfladisk, og dens glæde var vel ikke rigtigt bæredygtig, når først oplysningstidens optimisme og menneskevenlighed og fundamentale tro på menneskenes iblevende pænhed brast. Men dens kombination af udglattende harmoni, munterhed, nøjsomhed og hedonisme må have tiltalt store dele af det danske folk, hvor meget det end pirrede enkelte engagerede ånder som f.eks. Grundtvig og Kierkegaard. Og klubvisen var ikke nær så begrænset som dens efterfølger i genren, studentervisen, som i sammenligning må betegnes som chauvinistisk (gruppechauvinistisk, mandschauvinistisk, nationalchauvinistisk).

Det er netop forbindelsen af nøjsomhed og hedonisme, udlændinge gerne opfatter som noget særligt dansk. Klubvisen var et udtryk for dette, og den yndest, den nød længe efter, klubberne var forsvundet, tyder på, at det var noget, en senere tids danskere godt kunne identificere sig med. Måske vil *dlhs* forfattere i virkeligheden på trods af deres erklærede optagethed af jævne mennesker og deres proklamerede modvilje mod et elitært litteraturbegreb udrødte mindet om al denne pæredanske lunhed.

Noter

1. *Illustreret dansk Litteraturhistorie* II, 1934, 892ff.
2. *Danmarks Digtekunst* II, 1947, 56ff.; *Dansk litteratur historie* I, 1964, 607ff.
3. I en lille samling *Drikkeviser* fra 1973, »helt uden litterære eller kunstneriske intentioner«, som forordet siger, fandt jeg et halvt dusin klubviser, derimod kun én vise fra studentervisens klassiske tid (1820-60).
4. *Dansk folkesang gennem 150 år*, 1958, genoptr. 1975.

5. L. L. Albertsen, *Lyrik der synges*, 1977; *Sang og slagkraft*, 1975.
6. Opgivelsen s. 495 at samlingen indeholder »159« sange, turde være et fejltryk for »153«.

Hans Kuhn

Supplerende registrant over bibelstoffet i Blichers »Brudstykker af en Landsbydegns Dagbog«

Johannes Nørvig afsluttede i 1934 udgivelsen af Steen Steensen Blichers Samlede Skrifter med et meget anvendeligt registerbind (XXXIII); det indeholder bl.a. et register over bibelcitater, som efter Peter Brasks undersøgelse i *Om En Landsbydegns Dagbog*, s. 69-74 og 87-92, nu må udvides. Efter at have undersøgt citatmuligheder i Blichers novelle, verificeret ved krydsopslag i Chr. IV's bibel, i de resenske oversættelser og i Ewalds Bibelske Concordantz, mener jeg at kunne bidrage udvidende med 8 hidtil uregistrerede bibelcitater i novellen, med 6 større bibelteksthelheder brugt som ledemotiver eller paradigmer, og med et større antal bibelallusioner; dertil et par kritiske noter til enkelte af Georg Christensens og Brasks citatregistreringer.

Bibelstoffet er novellens afgørende referencesystem; med hensyn til mængde, selektion, beskæring og kompositionel fordeling indbyder bibelstoffet til en frelseshistorisk læsning. En sådan skal dog ikke gennemføres her, hvor det drejer sig om det tilgrundliggende gammel- og nytestamentlige register. Det udformes som de »Oplysende Noter« i S.Skr. VII og skal læses som supplement til disse og til Nørvigs register over bibelcitater i bd. XXXIII. Tallene i venstre kolonne henviser til side- og linjenummer i S.Skr. VII.

- 2,4 f.n. habeat) 1 Mos. 38,23. Morten Vinges latiniserede gengivelse af Judas beslutning om Tamars skøgepant: »hun beholde sig det«. (Dette og øvrige anførte bibelcitater er fra 1819-udgaven, hvis ikke andet er angivet).
3,7 aldrig skal jeg glemme, hvad han sagde) 1 Krøn. 29,18. Formodentlig allusion til Davids opfordring til Salomon under tronoverdragelsen: »bevar dette evindeligen i dit folkes hierters tankers digt«.
3,8-9 Gud! Giv min Søn et retskaffent Hjerte) 1 Krøn. 29,19. Kun i S.Skr. XXXIII s. 49 i afsnittet Tillæg og Rettelser. Parentetisk rettelse til Dansk-lærerforeningens skoleudgave af novellen, der i efterskriften bytter om på David og Salomon (Steen Steensen Blicher, *En Landsbydegns Dagbog*, Dansk-lærerforening/ Skov, 1982 s. 69).
3,10-11 pater! in manus tuas committo spiritum meum) Lk. 23,46.
12,18.23-24 Ak, jeg elendige Menneske! ... Ak, jeg arme Daare! Hvad skal dette blive til?) Rom. 7,24: »Jeg elendige Menneske, hvo skal frie mig fra dette Dødsens Legeme«. Blicher lader Morten støtte sig til Paulus, som tilbyder en antropologi, der passer til Mortens forståelse af elskoven som sygdom, fejl og dårskab; Paulus taler om syndens lov i sine lemmer som et fangenskab i dødens legeme. Muligvis alluderer Blicher også til Ps. 102,1.4, som er en bøn af en elendig, når hans kraft svigter. Det bestyrkes af, at der i det følgende dagbogsnotat citeres fra Ps. 102,7.